

Practica de bibliotecă și informare bazată pe dovezi

Dr. Octavia-Luciana Madge

Catedra de Științele Informării și Documentării,
Facultatea de Litere, Universitatea din București
E-mail: octavialuciana@yahoo.com

Dr. Octavia-Luciana Madge este lector la Universitatea din București, Facultatea de Litere, Catedra de Științele Informării și Documentării. Predă cursuri de managementul cunoașterii, utilizatorii de informații, servicii de referințe, managementul calității în transferul de informații. Interesele sale actuale de cercetare sunt generarea cunoașterii la nivelul organizațiilor, accesul la informație în bibliotecile medicale, comportamentul utilizatorilor în procesul de căutare și regăsire a informației.

Rezumat

Mișcarea bazată pe dovezi a apărut inițial în zona medicală, dar a fost preluată în ultimii ani și de alte domenii, inclusiv de biblioteconomie și știința informării. În România această nouă abordare nu este prea cunoscută și având în vedere acest lucru, articolul prezintă câteva aspecte generale privind practica bazată pe dovezi, modul cum a fost aceasta definită, cadrul conceptual al biblioteconomiei bazate pe dovezi, numele importante care s-au aflat în fruntea mișcării din domeniul nostru, etapele practicii bazate pe dovezi și importanța lor.

Cuvinte cheie: practică bazată pe dovezi, biblioteconomie bazată pe dovezi, practică de bibliotecă și informare bazată pe dovezi, metode de cercetare

Integrarea rezultatelor din cercetare în practica profesională a diverselor domenii a câștigat tot mai mulți adepți în ultimii ani. Caracterizată drept una din "poveștile de succes ale anilor 1990" (1), mișcarea bazată pe dovezi are drept concept fundamental ideea că "practica ar trebui să se bazeze pe cercetări actuale, valide și de încredere" (2), iar unul din obiectivele acestui proces este îmbunătățirea calității serviciilor oferite în domeniul în care este

practicat. Începuturile sale pot fi identificate în domeniul medical, dar în ultimii ani tot mai multe domenii și profesii au adoptat metodele sale și chiar au început să folosească sintagma în denumirea lor.

Preocupări vizând politica și practica bazată pe dovezi (EBP – Evidence Based Practice), abilitățile și tehnicile specifice au apărut destul de rapid și în domeniul biblioteconomiei și informării, cele mai importante fiind legate de numele bibliotecarului american Jonathan Eldredge, britanicilor Andrew Booth și Anne Brice și canadiencelor Denise Koufogiannakis și Ellen Crumley, toți aceștia situându-se în fruntea mișcării cunoscute drept biblioteconomie bazată pe dovezi (EBL – Evidence Based Librarianship) a cărei idee fundamentală este ridicarea nivelului privind cercetarea de bibliotecă sau, așa cum spun A. Booth, A. Brice și N. Bexon, "creșterea abilităților bibliotecarului în citirea, interpretarea și aplicarea literaturii lor profesionale de cercetare". (3)

Prima conferință dedicată biblioteconomiei bazate pe dovezi s-a desfășurat în 2001 la Sheffield, Regatul Unit și a reunit bibliotecari interesați de cercetarea de bibliotecă veniți din Canada, Europa, Regatul Unit și SUA. În 2006 a fost lansată o revistă în acces direct dedicată acestei noi practici, iar cu ocazia conferinței din 2007 s-a trecut la denumirea de practică de bibliotecă și informare bazată pe dovezi (EBLIP – Evidence Based Library and Information Practice). De asemenea, au fost organizate o serie de cursuri de dezvoltare profesională continuă și a fost creat un site web dedicat biblioteconomiei bazate pe dovezi. În ceea ce privește sintagmele folosite în prezent în literatura domeniului cel mai frecvent apar practică de bibliotecă și informare bazată pe dovezi și practica informării bazată pe dovezi (EBIP – Evidence Based Information Practice). Sintagma din urmă a apărut prima dată într-un editorial din 1995 al lui Margaret Haines, denumirea biblioteconomie bazată pe dovezi a fost introdusă în vocabularul domeniului în 1997 de Jonathan Eldredge, iar în 2003 Andrew Booth propune expresia practica informării bazată pe dovezi.

Până de curând, în domeniul biblioteconomiei și informării s-au desfășurat în principal studii descriptive și studii de caz și în măsură mai mică analize sistematice, studii controlate randomizate, studii de cohortă, iar dintre specialiștii domeniului cei mai familiarizați cu această abordare pentru integrarea cercetării în practică au fost bibliotecarii medicali. Dar foarte rapid și ceilalți specialiști ai domeniului au înțeles că această nouă abordare sprijină biblioteconomia și, așa cum arată J. Eldredge, "Biblioteconomia bazată pe dovezi oferă un cadru pentru luarea deciziilor care integrează cele mai bune dovezi disponibile". (4) Unii specialiști merg

chiar mai departe și afirmă: "Ca o profesie care are abilitatea de a gestiona literatura de cercetare, biblioteconomia este unic plasată pentru a modela principiile practicii bazate pe dovezi, nu doar pentru că ele se aplică la alte discipline pe care noi le servim, ci, de asemenea, pentru că se aplică propriei noastre practici profesionale". (5) S. Grefshein, J. Rankin și S. Whitmore vorbesc însă de respectarea de către bibliotecari a principiului pe care aceștia îl susțin pentru utilizatorii de bibliotecă și anume, fundamentarea deciziilor din practica informării pe cele mai bune dovezi posibile. (6)

Modelul practicii bazate pe dovezi este considerat unul de management al informației de către A. Booth (7) care atrage atenția asupra a două aspecte importante, supraîncărcarea informațională și diseminarea lentă a rezultatelor din cercetare în practica zilnică, și vorbește de asemănări cu managementul informației făcând trimitere la etapele practicii bazate pe dovezi.

Dar cum a fost definită biblioteconomia bazată pe dovezi? Cele mai cunoscute și folosite definiții sunt cele formulate de J. Eldredge ("Biblioteconomia bazată pe dovezi urmărește să îmbunătățească practica de bibliotecă prin utilizarea celor mai bune dovezi disponibile în conjuncție cu o perspectivă pragmatică dezvoltată din experiențe practice din biblioteconomie. Cele mai bune dovezi disponibile pot veni fie din cercetări cantitative fie din cercetări calitative, în funcție de întrebarea pusă, deși biblioteconomia bazată pe dovezi încurajează utilizarea unor forme mai riguroase în defavoarea formelor mai puțin riguroase de dovezi când se iau decizii."), E. Crumley și D. Koufogiannakis în 2002 ("un mijloc de a îmbunătăți profesia din biblioteconomie prin punerea întrebărilor, ca și găsirea, evaluarea critică și încorporarea dovezilor de cercetare din biblioteconomie (și alte discipline) în practica zilnică. Implică, de asemenea, încurajarea bibliotecarilor pentru a conduce cercetări calitative și cantitative de un înalt nivel") și A. Booth, A. Brice și N. Bexon în 2004 ("o abordare a practicii informării care promovează colectarea, interpretarea și integrarea dovezilor valide, importante și aplicabile, raportat la utilizatori, observate de bibliotecari și derivate din cercetări. Cele mai bune dovezi disponibile, moderate de nevoile și preferințele utilizatorilor, sunt aplicate pentru a îmbunătăți calitatea raționamentelor profesionale"). (8)

Au fost identificate câteva etape (9) în cadrul procesului practicii bazate pe dovezi, valabile indiferent de domeniul în care acest model este aplicat. Acestea sunt: definirea problemei sau întrebării, identificarea celor mai bune dovezi care să răspundă la întrebare, evaluarea dovezilor din punct de vedere al validității și utilității, aplicarea rezultatelor la o populație specifică, evaluarea rezultatului.

În cadrul procesului practicii bazate pe dovezi cea mai mare importanță o are prima etapă și anume, întrebările, formularea și conținutul acestora. Au fost dezvoltate mai multe modele pentru structurarea întrebării pentru diversele tipuri de nevoi de informare. Foarte cunoscut este modelul PICO (P – Populație; I – Intervenție; C- Comparatie; O – Rezultate), iar pentru întrebările din practica de informare cunoscut este modelul SPICE (S – Context – Unde? P – Perspectivă – Pentru cine? I – Intervenție – Ce? C – Comparatie – Comparat cu ce? E – Evaluare – Cu ce rezultat?) (10)

Întrebările din domeniul biblioteconomiei sunt considerate de către E. Crumley și D. Koufogiannakis ca făcând parte din șase posibile zone de practică: Cereri – oferirea de servicii și resurse care răspund nevoilor utilizatorilor; Educație – găsirea celor mai bune metode pentru a educa utilizatorii; Colecții – construirea unor colecții care să răspundă nevoilor utilizatorilor; Management – managementul oamenilor și al resurselor din organizație; Accesul și regăsirea informației – crearea unor sisteme mai bune; Marketing și promovare – promovarea bibliotecilor către utilizatori și non-utilizatori. (11)

În cadrul procesului practicii bazate pe dovezi după etapa definirii întrebării urmează luarea deciziei cu privire la tipul cel mai potrivit de metodologie de cercetare și tipurile de surse de informare care trebuie investigate. Apoi trebuie căutate în literatură cele mai relevante dovezi pe subiectul respectiv. În ceea ce privește evaluarea critică, A. Booth atrage atenția asupra a trei factori care trebuie avuți în vedere: validitate, credibilitate și aplicabilitate. Cât privește dovezile, acestea pot diferi de la sector la sector sau chiar în cadrul unui singur sector, de exemplu în cazul bibliotecilor publice pot fi menționați indicatorii de performanță, statisticile; în cazul muzeelor studiile pe bază de chestionare, interviuri, dar și jurnalele, înregistrările video, dovezile fotografice etc. (12)

J. Eldredge a propus în 2000 un cadru conceptual al biblioteconomiei bazate pe dovezi compus din șapte părți dintre care amintim: biblioteconomia bazată pe dovezi aplică cele mai bune dovezi disponibile dacă se sprijină pe metode de cercetare cantitativă sau calitativă; biblioteconomia bazată pe dovezi încurajează dezvoltarea unor strategii de cercetare tot mai riguroase pentru a sprijini deciziile care influențează practica de bibliotecă; biblioteconomia bazată pe dovezi valorifică cercetarea în toate formele sale diverse și încurajează comunicarea acesteia; biblioteconomia bazată pe dovezi reprezintă o abordare globală a căutării informației și dezvoltării cunoașterii, implicând cercetarea, dar nu se limitează doar la cercetare; biblioteconomia bazată pe dovezi sprijină

adoptarea de principii și standarde dezvoltate de comitete de experți pe baza celor mai bune dovezi disponibile. (13)

Abordarea bazată pe dovezi oferă biblioteconomiei și științei informării posibilitatea de a rămâne actuale și relevante, acest model putând fi considerat una dintre "cele mai semnificative dezvoltări contemporane în practica profesională de bibliotecă". (14)

Este important însă ca bibliotecarii și specialiștii în informare să integreze acest concept în activitatea lor. R. L. Hunsucker (15) sugerează pe baza unui studiu complex pe care l-a desfășurat că este prea devreme pentru a spune cu siguranță dacă practica de bibliotecă și informare bazată pe dovezi este adecvată și se bucură de o aplicabilitate universală în domeniul biblioteconomiei și științei informării.

Un alt studiu, de data aceasta o analiză exploratorie a modului în care bibliotecarii și specialiștii în informare experimentează și concep practica bazată pe dovezi a fost desfășurat de H. Partridge și alții (16) pe bază de interviuri semi-structurate, utilizându-se abordarea fenomenografică. Rezultatele acestui studiu pilot au indicat patru feluri diferite în care practica de bibliotecă și informare bazată pe dovezi este înțeleasă de practicienii domeniului: nu este relevantă; este învățare din experiență; este îmbunătățire a serviciilor; este parte integrantă a activității lor.

În concluzie, trebuie spus că bibliotecarii și specialiștii în informare dețin un rol important în a stimula și sprijini profesioniștii diferitelor domenii în practica bazată pe dovezi. Ei au avut o influență importantă în dezvoltarea mișcării bazate pe dovezi și la rândul ei, aceasta le-a adus o perspectivă diferită și noi provocări în activitatea pe care o desfășoară. (17) Ei trebuie să valorifice la maximum posibilitatea de a dezvolta abilități noi și să profite de avantajele pe care această abordare dinamică le poate aduce în profesia lor, în special legat de procesul de luare a deciziilor, îmbunătățirea calității practicii profesionale, utilizarea unei game largi de metode de cercetare cantitativă și calitativă, integrarea perspectivei utilizatorilor, și trebuie să acționeze în vederea dezvoltării unei culturi a practicii bazate pe dovezi în biblioteci și servicii de informare.

Note bibliografice

- (1) BOOTH, A.; BRICE, A. Why evidence-based information practice? În: BOOTH, A.; BRICE, A. (Eds.) *Evidence Based Practice for Information Professionals: A Handbook*. London: Facet Publishing, 2004, pp. 12–21.

- (2) BRICE, A.; HILL, A. A Brief History of Evidence Based Practice. În: BOOTH, A.; BRICE, A. (Eds.) *Evidence Based Practice for Information Professionals: A Handbook*. London: Facet Publishing, 2004, pp. 22–30.
- (3) BRICE, A.; BOOTH, A.; BEXON, N. Evidence Based Librarianship: A case study in the social sciences. În: *World library and Information Congress: 71st IFLA General Conference and Council. "Libraries – A Voyage of discovery"*, August 14th–18th 2005, Oslo, Norway, <http://www.ifla.org/IV/ifla71/Programme.htm>
- (4) ELDREDGE, J. D. Evidence-based librarianship: an overview. În: *Bulletin of the Medical Library Association*, 2000, October, 88 (4), pp. 289–302.
- (5) RITCHIE, A. Evidence-based Decision making. În: *Incite Magazine*, December, 1999, <http://www.alia.org.au/incite/1999/12/appraisal.html> Apud BRICE, A.; BOOTH, A.; BEXON, N. *Op. Cit.*
- (6) GREFSHEIM, S.; RANKIN, J.; WHITMORE, S. Making a commitment to EBLIP: the role of library leadership. În: *4th International Evidence Based Library & Information Practice Conference "Transforming the Profession through evidence-based library and information practice"*, 6–11 May 2007, Durham, USA, <http://www.eblip4.unc.edu/>
- (7) BOOTH, A.; BRICE, A. *Op. cit.*
- (8) ELDREDGE, J. D. *Op. cit.*; CRUMLEY, E.; HOUFOGIANNAKIS, D. Developing evidence based librarianship: practical steps for implementation. În: *Health Information and Libraries Journal*, Vol. 19, pp. 61–70; BRICE, A.; BOOTH, A.; BEXON, N. *Op. cit.*
- (9) BOOTH, A.; BRICE, A. *Op. cit.*; BRICE, A.; BOOTH, A.; BEXON, N. *Op. cit.*
- (10) BRICE, A.; BOOTH, A.; BEXON, N. *Op. cit.*
- (11) CRUMLEY, E.; HOUFOGIANNAKIS, D. *Op. cit.*
- (12) BOOTH, A.; BRICE, A. *Op. cit.*; BRICE, A.; BOOTH, A.; BEXON, N. *Op. cit.*
- (13) ELDREDGE, J. D. *Op. cit.*
- (14) BRICE, A.; BOOTH, A.; BEXON, N. *Op. cit.*
- (15) HUNSUCKER, R. L. The Theory and practice of evidence-based information work – one world? În: *4th International Evidence Based Library & Information Practice Conference "Transforming the Profession through evidence-based library and information practice"*, 6–11 May 2007, Durham, USA, <http://www.eblip4.unc.edu/>
- (16) PARTRIDGE, H.; THORPE, C.; EDWARDS, S.; HALLAM, G. The practitioner's experience and conception of evidence based library and information practice: an exploratory analysis. În: *4th International Evidence Based Library & Information Practice Conference "Transforming the Profession through evidence-based library and information practice"*, 6–11 May 2007, Durham, USA, <http://www.eblip4.unc.edu/>
- (17) BRICE, A.; HILL, A. *Op. cit.*

Bibliografie

BOOTH, A.; BRICE, A. (Eds.) *Evidence Based Practice for Information Professionals: A Handbook*. London: Facet Publishing, 2004.

- BRICE, A.; BOOTH, A.; BEXON, N. Evidence Based Librarianship: A case study in the social sciences. În: *World library and Information Congress: 71st IFLA General Conference and Council. "Libraries – A Voyage of discovery"*, August 14th–18th 2005, Oslo, Norway, <http://www.ifla.org/IV/ifla71/Programme.htm>
- ELDREDGE, J. D. Evidence-based librarianship: an overview. În: *Bulletin of the Medical Library Association*, 2000, October, 88 (4), pp. 289–302.
- HUTCHINSON, T. P.; MEIER, A. J. Evidence-Based Anything: Priorities for Librarians. În: *Electronic Journal of Academic and Special Librarianship*, v. 8, no. 2 (Summer 2007), http://southernlibrarianship.icaap.org/content/v08n02/hutchinson_t01.htm
- PARTRIDGE, H.; THORPE, C.; EDWARDS, S.; HALLAM, G. The practitioner's experience and conception of evidence based library and information practice: an exploratory analysis. În: *4th International Evidence Based Library & Information Practice Conference "Transforming the Profession through evidence-based library and information practice"*, 6–11 May 2007, Durham, USA, <http://www.eblip4.unc.edu/>